

ВІДГУК

**офіційного опонента Кириленко Ольги Павлівни
доктора економічних наук, професора,
завідувача кафедри фінансів ім. С.І. Юрія
Тернопільського національного економічного університету
на дисертацію Ткачук Ірини Ярославівни на тему:
«Фінансове забезпечення діяльності громадських організацій України»,
поданої на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит**

Актуальність теми дослідження. В сучасних умовах економічної та політичної нестабільності важливого значення у соціально-економічному середовищі економічно розвинених країн світу набувають громадські організації. Їх роль визначається внеском у ВВП та ВРП, мірою залучення інвестицій у економіку, подоланням соціальних нерівностей та криз тощо.

Ефективність діяльності громадських організацій, як і будь-яких інших суб'єктів ринкових відносин, в значній мірі залежить від рівня їх фінансового забезпечення, адже саме від нього в свою чергу залежать рівень професійності постійних працівників та фахівців, що залучаються за потребою, можливість проведення певних наукових та соціологічних досліджень, якість товарів та послуг, що використовуються у процесі виконання статутних цілей.

Зважаючи на помірні розміри фінансування, що припадають на пересічну громадську організацію України, низький рівень довіри до них та незначна роль у суспільстві є логічними та зрозумілими. Саме тому в умовах постійних соціальних криз в Україні, які останнім часом пов'язані ще й з подіями на сході нашої держави, важливими є диверсифікація надходжень до бюджетів громадських організацій та нарощення їх загальних обсягів з метою збільшення ролі зазначених організацій у вирішенні

Загальна канцелярія
ЛНУ імені Івана Франка
Вхідний № 455
29. квітня 2016р.

загальнодержавних та регіональних проблем соціально-економічного характеру.

Відповідно, необхідними є розробка практичних рекомендацій щодо збільшення надходжень з існуючих джерел фінансування громадських організацій України та наукове обґрунтування доцільності та шляхів впровадження нових.

Важливість проблеми, яка розглядається, обумовлює актуальність теми дисертаційного дослідження, її наукове та практичне значення.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Теоретичні положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертаційній роботі Ткачук І.Я. на тему: «Фінансове забезпечення діяльності громадських організацій України», науково обґрунтовані, достовірні та розроблені особисто здобувачем. Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій ґрунтується на вивченні та аналізі законодавчих та нормативних документів з питань фінансового забезпечення діяльності громадських організацій України, наукових праць вітчизняних і зарубіжних вчених, статистичних даних Державної служби статистики України, різноманітних міжнародних інституцій.

Виклад теоретичного матеріалу підкріплений аналізом фактичних даних, графічним матеріалом, власними розрахунками, посиланнями на положення чинного законодавства.

Про достовірність сформульованих наукових положень, висновків та пропозицій свідчить їх використання автором при підготовці наукових доповідей, апробація на наукових конференціях, впровадження отриманих наукових результатів у практику, навчальний процес, що підтверджено відповідними довідками про прийняття й використання результатів дисертаційного дослідження.

Таким чином, основні наукові положення, висновки та рекомендації, що містяться в дисертації, достатньою мірою обґрунтовані та достовірні, а дисертантка виявила здатність до структурованого, логічного та

обґрунтованого викладення матеріалу, що характеризує її як зрілого науковця.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукова новизна дослідження полягає у поглибленні теоретичних засад та обґрунтуванні практичних рекомендацій щодо зміцнення фінансового забезпечення громадських організацій України. Найбільш вагомими науковими результатами, що характеризуються науковою новизною, отриманими особисто і виносяться на захист, полягають у наступному.

Перш за все, заслуговують на увагу здійснені автором узагальнення та систематизація наукових поглядів вітчизняних та закордонних дослідників щодо трактування понять «громадська організація» та «фінанси громадських організацій». Зокрема, цікавим у теоретичному плані є запропонований авторський підхід до визначення сутності фінансів громадських організацій через призму фінансових ресурсів з врахуванням кінцевої мети їхньої діяльності. Запропонований підхід дозволяє громадським організаціям точніше та повною мірою враховувати та визначати обсяги наявних фінансових ресурсів, що знаходяться у їх розпорядженні в процесі досягнення статутних цілей (с. 27).

На увагу заслуговує здійснена автором робота з узагальнення та систематизації всіх можливих надходжень громадських організацій за ознакою джерел їх походження, результатом яких є сформульований авторський підхід до їх структурування (рис. 1.5).

Дослідження особливостей функціонування громадських організацій України дозволило автору окреслити соціально-економічні умови, в яких здійснюють діяльність громадські організації і які накладають відбиток на неї, а також охарактеризувати сучасний рівень розвитку громадських організацій України (с. 77-78).

Здійснюючи аналіз надходжень громадських організацій України з усіх джерел у загальнодержавному та регіональному вимірах за 2006-2014 рр.,

дисертантка обґрунтовує висновок щодо їх недостатності для ефективного функціонування громадських організацій в обох вимірах, а також щодо наявності серйозних диспропорцій розподілу фінансових ресурсів у різних адміністративно-територіальних одиницях. Актуальними є пропозиції автора щодо використання Регіональних програм сприяння розвитку громадянського суспільства в межах Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства України задля зменшення виявлених диспропорцій (с. 129-131).

За допомогою інструментів економіко-математичного аналізу в дисертації виявлено фактори, зміна яких спричинює найбільший вплив на рівень фінансового забезпечення діяльності громадських організацій України, встановлено міру та напрям цього впливу (с. 146, додаток Ф). Автором наголошено на необхідності управління цими факторами з метою збільшення надходжень громадських організацій України загалом та у розрізі окремих його джерел (с. 152-153).

Заслуговує на увагу також пропозиція щодо участі громадських організацій України у державно-приватному партнерстві в якості приватного партнера, що дозволить їм не лише залучити значні додаткові фінансові ресурси для своєї діяльності, але й значно підвищити якість проектів державно-приватного партнерства завдяки високому рівню репрезентації потреб населення та залученню значної його частки до реалізації проектів ДПП (с. 159-162).

На особливу увагу заслуговують розроблені автором пропозиції стосовно впровадження у вітчизняну практику механізму відсоткової філантропії, яке дозволить громадським організаціям України отримати у своє розпорядження додаткові фінансові ресурси на виконання статутних цілей, підвищити ефективність їх діяльності та повніше задовольняти потреби населення (с. 194-198; рис. 3.13).

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій дисертаційного дослідження в опублікованих працях та авторефераті.

Основні положення та результати дисертаційного дослідження Ткачук І.Я., оприлюднені у 30 наукових працях, загальним обсягом 9,67 д.а., з яких 9,39 належать особисто автору, в тому числі 11 статей – у фахових наукових виданнях з економіки, 5 статей у вітчизняних та іноземних виданнях, що входять до наукометричних баз даних та, 16 – матеріали і тези конференцій за темою дисертаційного дослідження.

Опубліковані наукові роботи та автореферат дисертації повністю відображають основні положення дисертації, отримані наукові результати, сформульовані висновки та рекомендації.

Теоретична і практична цінність одержаних результатів дисертаційного дослідження.

Найбільш вагомі положення, що носять теоретичний та практичний інтерес полягають в наступному:

- дисертантка аналізує особливості функціонування апробованих у світі моделей взаємодії громадського та державного секторів в контексті формування системи фінансового забезпечення діяльності громадських організацій (с. 49-52) та визначає її характер для України (с. 53-60). Це дозволило дійти висновку щодо руху України до континентальної моделі, згідно якої держава виконує роль регулятора, а громадським організаціям необхідно приділити значну увагу диверсифікації джерел фінансового забезпечення (с. 61);

- в роботі досліджено особливості чинного законодавства України, що регулює фінансове забезпечення громадських організацій, що дало підстави стверджувати щодо його недосконалості, яка спричинює низькі надходження з скремих джерел доходів та зумовлює необхідність для громадських організацій України та їх донорів часто не афішувати та приховувати свою взаємодію (с. 112);

- обґрунтовано можливість залучення додаткових фінансових ресурсів громадськими організаціями у випадку їх участі у державно-приватному партнерстві в якості приватного партнера, а саме від держави (пряма

фінансова та нормативна підтримки), суб'єктів господарювання (корпоративна філантропія, ендаументи), населення (краудфандинг) (с. 162).

Дисертаційна робота Ткачук І.Я. тісно пов'язана з пріоритетними напрямками розвитку громадянського суспільства України, зокрема щодо забезпечення стабільного та ефективного функціонування громадських організацій в Україні. Вона також є складовою комплексної науково-дослідної роботи кафедри фінансів і кредиту Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича в межах комплексного наукового дослідження держбюджетної теми «Фінансове забезпечення економічного зростання в Україні: стан, тенденції та перспективи» (номер державної реєстрації 0111U001286), в межах якого автором проведено дослідження теоретико-методологічних основ фінансового забезпечення діяльності громадських організацій України, запропоновано практичні рекомендації стосовно його нарощення.

Обґрунтовані дисертанткою рекомендації щодо прийняття Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо підтримки неприбуткових організацій» можуть бути використані в практичній діяльності Комітету Верховної Ради України з питань податкової та митної політики.

Цікавим з практичної точки зору є підхід автора до класифікації надходжень громадських організацій, який дозволяє оцінити рівень диверсифікованості дохідної частини їх бюджетів та визначити вмотивованість різних груп донорів. Вказані положення є корисними як для зовнішніх користувачів інформації (населення, державних органів статистики), так і для самих громадських організацій.

Науково-практичні дослідження дисертантки впроваджені у навчальний процес «Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича».

Таким чином, основні положення і рекомендації дисертації мають науково-практичний інтерес, а також можуть бути застосовані у навчальному

процесі. Вони у своїй більшості повністю оригінальні, підкріплені теоретичними доказами і спираються на результати проведених досліджень.

Дискусійні положення і зауваження.

Не зважаючи на достатньо високий науковий і практичний рівень виконаного наукового дослідження, в дисертаційній роботі мають місце певні недоліки та дискусійні положення. Зокрема:

1) у дисертаційній роботі значну увагу приділено місцю громадських організацій в економічній системі розвинених держав світу (с. 26-27), а також їх ролі в суспільстві, що є визначальним при формуванні взаємодії вказаних організацій з державою (с. 29-30), однак автор не зазначає, чому роль громадських організацій в соціально-економічному розвитку України не є такою ж визначальною і наскільки це пов'язано з їх фінансовим забезпеченням;

2) у п. 2.2. дисертаційної роботи автором проведено ґрунтовний аналіз надходжень громадських організацій України, зроблено висновки про недоліки існуючої системи фінансового забезпечення діяльності громадських організацій України та її певну невідповідність рекомендаціям передових світових практик, однак варто було б здійснити подібний аналіз на підставі результатів діяльності конкретних громадських організацій України;

3) в межах запровадження механізму відсоткової філантропії у вітчизняну практику автором запропоновано створити окремий розділ на сайті Державної фіскальної служби, присвячений відсотковій філантропії (с. 196-198), однак не зрозуміло, чи інформація про здійснення трансферу конкретним платником податку буде конфіденційною та який конкретно орган буде відповідальним за забезпечення інформаційно-технологічної безпеки сайту, зокрема це стосується інтернет-шахрайства;

4) у п. 3.1 дисертанткою за допомогою інструментів економіко-математичного моделювання здійснено аналіз впливу зміни факторів, що мають визначальний вплив на фінансове забезпечення діяльності громадських організацій України, проте робота значно виграла б у випадку

проведення дослідження сукупного впливу зміни вказаних факторів на рівень фінансування громадських організацій.

5) у п. 2.2 автор, говорячи про низький рівень державної фінансової підтримки громадських організацій України (с. 93), зазначає, що у 2006-2014 роках фінансування громадських організацій складало лише 0,036-0,079% видатків державного бюджету, в той час як в розвинених державах світу цей показник є значно вищим. Доцільно було навести приклади бюджетного фінансування громадських організацій в окремих країнах;

б) ми не можемо погодитись з позицією автора відносно характеристики ефективності діяльності громадських організацій лише на основі кількості проведених ними заходів (мітингів, демонстрацій, тощо). Не достатньо обґрунтованими є припущення автора щодо наявності територіальних відмінностей у кількості проведених громадськими організаціями заходів внаслідок «диспропорції розподілу фінансових ресурсів, що знаходяться в розпорядженні ГО різних регіонів» (с. 112), а також «що здебільшого структура та тенденції благодійності загалом по Україні залежать від коштів, акумульованих по м. Київ» (с. 123).

Висловлені зауваження пов'язані, переважно, з дискусійністю окремих положень і недостатнім їх обґрунтуванням, а тому вони не мають принципового характеру і не знижують загальної позитивної оцінки роботи, а можуть бути підставою для продовження наукових досліджень у даному напрямку.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Ткачук Ірини Ярославівни на тему «Фінансове забезпечення діяльності громадських організацій України», подана на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – «Гроші, фінанси і кредит», є цілісним, завершеним, самостійно виконаним науковим дослідженням, яке містить належним чином обґрунтовані висновки та пропозиції щодо збільшення надходжень з існуючих джерел та впровадження нових методів фінансування громадських організацій України.

Тема представленої на захист дисертаційної роботи повністю відповідає паспорту спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси та кредит та розвиває напрям досліджень «Фінансове забезпечення галузей соціальної сфери».

Мету та завдання, поставлені в дисертаційній роботі, досягнуто і успішно вирішено. Дисертація є добре структурованою, в ній витримано логічну послідовність викладу теоретичних положень. Автореферат і опубліковані автором наукові праці повністю відображають зміст дисертації, результати дослідження, наукову новизну та практичну значущість.

На підставі вищезазначеного можна зробити висновок, що дисертаційна робота на тему: «Фінансове забезпечення діяльності громадських організацій України» відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор – Ткачук Ірина Ярославівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси та кредит.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів ім. С.І. Юрія
Тернопільського національного
економічного університету

О.П. Кириленко

Підпис: *О.П. Кириленко*
Завіряю: *Л.В. Тарасов*
Зав. загальною відділом

*Діагує надішлов до спеціалізованої
вченої ради № 55.051.01 29 березня 2016 р.
Л.В. Тарасов*